

СЛОВОВІРНА РЕКОНСТРУКЦІЯ ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОЇ ЛЕКСИКИ (БЕЗСУФІКСНИХ ДІЄСЛІВ). 1

Стаття присвячена словотвірній реконструкції праслов'янської лексики, зокрема реконструкції праслов'янських безсуфіксних дієслів, які не збереглися в жодній зі слов'янських мов. Реконструкція здійснюється на основі віддієслівних імен. Для цього встановлюється словотвірна закономірність, яка існувала в праслов'янській мові у співвідношенні: безсуфіксне дієслово — похідне від нього ім'я. На основі встановленої словотвірної закономірності реконструйовано такі праслов'янські безсуфіксні дієслова: ***česti* «шкрябати, чесати, розчісувати», ***česti* «різати», ***drebti* «дрібнити, дробити, розчленовувати ціле на окремі частини», ***dret'i* «колоти», ***klepti* «бити, стукати», ***nezti* «проколювати», ***plesti* «родити, народжувати», ***stet'i* «покривати», ***šesti* «іти», ***tepti* «гріти, робити теплим», ***žesti* «бажати, хотіти».

Ключові слова: словотвірна реконструкція, безсуфіксне дієслово, віддієслівне ім'я, словотвірна закономірність, чергування голосних, семантичний розвиток.

Праслов'янська лексика реконструюється на основі свідчень слов'янських мов. Реконструкція здійснюється навіть на основі свідчень лише однієї слов'янської мови (численні приклади див. в «Этимологическом словаре славянских языков» (за ред. О. М. Трубочова, А. Ф. Журавльова, Ж. Ж. Варбот). Якщо ж праслов'янське слово не збереглося в жодній із слов'янських мов, воно не може бути реконструйованим, хоча й існувало в праслов'янській мові. При такому принципі реконструкції (назвемо його лексичним) ціла група слів, властивих праслов'янській мові, випадає. Насамперед це стосується безсуфіксних дієслів, яких у праслов'янській мові було набагато більше, ніж збереглося в слов'янських мовах і реконструюється за лексичним принципом. Ми глибоко переконані, що праслов'янські безсуфіксні дієслова можна і треба реконструювати не тільки на основі безпосередніх свідчень слов'янських мов (лексичний принцип), а й на основі знання словотвірних закономірностей у співвідношеннях: безсуфіксне дієслово — похідне від нього ім'я, безсуфіксне дієслово — похідне від нього суфіксальне дієслово. Такий принцип реконструкції назвемо словотвірним.

Ми розпочинаємо серію статей, присвячених словотвірній реконструкції праслов'янської лексики, зокрема реконструкції праслов'янських безсуфіксних дієслів, яка здійснюватиметься на основі віддієслівних імен і на основі суфіксальних дієслів. У перших шести статтях ми розглянемо реконструкцію праслов'янських безсуфіксних дієслів на основі віддієслівних імен. Для здійснення такої реконструкції необхідно встановити словотвірну закономірність, яка існувала в праслов'янській мові у співвідношенні:

- Mühlenbach — Mühlenbach K. Lettisch-deutsches Wörterbuch / Red., erg. und abgeschlossen von J. Endzelin. — Riga, 1923–1932. — Bd 1–4.
- Pokorny 1959 — Pokorny J. Indogermanisches etymologisches Wörterbuch. — Bern; München, 1959. — Bd 1.
- Schuster-Šewc — Schuster-Šewc H. Historisch-etymologisches Wörterbuch der ober- und niedersorbischen Sprache. — Bautzen, 1978–1989. — H. 1–24.
- Skardžius 1931 — Skardžius P. Die slavischen Lehnwörter im Altlitauischen. — Kaunas, 1931.
- Skok — Skok P. Etymologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. — Zagreb, 1971–1974. — Knj. 1–4.
- Sławski — Sławski F. Słownik etymologiczny języka polskiego. — Kraków, 1952–1982. — T. 1–5.
- Sławski SP — Sławski F. Zarys słowotwórstwa prasłowiańskiego // Słownik prasłowiański. — Wrocław etc., 1974–1979. — T. 1. — S. 43–141; T. 2. — S. 13–60; T. 3. — S. 11–19.
- Snoj 2003 — Snoj M. Slovenski etimološki slovar. — 2-a pregl. in dop. izd. — Ljubljana, 2003.
- SP — Słownik prasłowiański / Pod red. F. Sławskiego. — Wrocław etc., 1974–2001. — T. 1–8.
- Trautmann 1970 — Trautmann R. Baltisch-slavisches Wörterbuch. — Göttingen, 1923; 2. unveränd. Aufl. — Göttingen, 1970.
- Wojtyła-Świerzowska 1992 — Wojtyła-Świerzowska M. Prasłowiańskie abstractum. Słowotwórstwo. Semantyka. I. Formacje tematyczne. — Warszawa, 1992.

V. H. SKLIARENKO

THE DERIVATIONAL RECONSTRUCTION OF COMMON SLAVIC LEXIS (SUFFIXLESS VERBS) 1.

The article's subject matter is Common Slavonic derivation reconstruction, in particular the reconstruction of Common Slavonic suffixless verbs which are not reflected in any of the Slavonic languages. Having established the Common Slavonic word formation pattern «underlying suffixless verb — derived noun», the author bases his reconstruction on deverbative nouns, from which, in accordance with pattern, he deduces the following Common Slavonic suffixless verbs: ***česti* «to scratch, comb», ***česti* «to cut», ***drebti* «to break up, split up, splinter, subdivide», ***dret'i* «to split, chop», ***klepti* «to beat, strike», ***nezti* «to pierce», ***plesti* «to give birth, bear», ***stet'i* «to cover», *šesti* «to go», ***tepti* «to warm up, make warm», ***žesti* «to want, desire».

Key words: derivation reconstruction, suffixless verb, deverbative noun, derivation pattern, apophony, meaning evolution.